

ხელოვნების სწავლების საკითხისთვის

მრავალგზის თქმულა, დაიწერა კიდევ – და თუ სერ ერნსტ გომბრიხსაც მოვიშველიებთ, „სინამდვილეში ხელოვნება, როგორც ასეთი, არ არსებობს, არსებობენ მხოლოდ ხელოვნები“ და კიდევ ის, რომ ამა თუ იმ ეპოქაში ხელოვნება სხვადასხვაგვარად აღიქმებოდა. ასე რომ, ხელოვნების ნიშნის დანახვა - განცდა არცთუ იოლია და მასში დიდწილად მონაწილე სუბიექტური ფაქტორია და უცნაურადაც არ უნდა მოგვეჩვენოს, როდესაც ხელოვნების მოყვარულთაგან ერთს სრულყოფილ ნაწარმოებად რავენას მოზაიკები მოსწონს, მეორეს კი მუნკის საყოველთაოდ ცნობილი ნამუშევარი „ყვირილი“. ამდენად, უპირატესობაა ფორმადქმნა, როგორ, და არა მხოლოდ ის, თუ რა არის გამოსახული, წარმოდგენილი.

ხელოვნება სამყაროს შეცნობის ერთ-ერთი საშუალებაა და ცხოვრებისეული გამოცდილების მრავალფეროვნებას „გრძნობისმიერ“ ფორმებში გამოხატავს. ხელოვნება მსოფლგაგების, მსოფლშეგრძნების ჩამოყალიბების სფეროა და ადამიანის თვითშემეცნებაში, პიროვნების მრავალმხრივ განვითარებაში უმთავრეს ფაქტორად გვევლინება.

ხელოვნების ჩვენეული გაგება ამგვარია – ხელოვნების მიზანი, მშვენიერების ფორმადქმნა და მჭვრეტელთათვის ესთეტიკური სიამოვნების მინიჭებაა, მაგრამ მას წმინდა პრაქტიკული გამოყენებითი, როგორც იტყვიან, უტილიტარული დანიშნულებაც აქვს – ხელი შეუწყოს პიროვნების ამა თუ იმ ცხოვრებისეული გამოვლენის არა მხოლოდ კონკრეტული, არამედ განზოგადებული სახით მოაზრებაში და, რაც მთავარია, დაეხმაროს იდეებისა და მრავალგვარ მოვლენათა სამყაროში მისთვის განკუთვნილი ადგილის მოძიებაში. ეს თუ ასეა, მაშინ იმაზეც ღირს დაფიქრება, თუ რა ადგილს იკავებს ხელოვნება ჩვენს ცხოვრებაში....

ხელოვნების რაობის გაგებას – მასაც (ხელოვნების ნაწარმოებს), ისე როგორც „ზუსტ მეცნიერებას“ – აღმქმელის მიერ აუცილებლად გასათვალისწინებელი კანონები აქვს, რომლის გათავისების გარეშეც, მხოლოდ ემოციით, შეუძლებელია მისი სრულფასოვნად აღქმა. ამიტომაც პედაგოგიკაში, ხელოვნების სწავლებისას ჩნდება კითხვა – რა არის საჭირო იმისთვის, რომ მოსწავლემ შეიგნოს ხელოვნების შესწავლის აუცილებლობა და ამ მიზნით, ინტუიტიურთან ერთად არგუმენტირებული, გონივრულად მოძიებული დასკვნების გამოტანა შეძლოს. ამგვარი მსჯელობის კონტექსტში თუ უარს ვიტყვით, მხოლოდ წამიერად, ხელოვნების ზემოქმედების ესთეტიკურ მხარეზე (ან ასეც შეიძლება ითქვას – ჩვენგან ობიექტურად არსებულ ისეთ მოვლენაზე, რაც აბსოლუტურად სრულყოფილია), მივხვდებით, რომ ხელოვნება ადამიანური ურთიერთობის ერთ-ერთი და უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა. ეს, მხოლოდ მიახლოებით, ასე - შეიძლება წარმოვიდგინოთ: ხელოვნების ყოველი დარგის ნაწარმოები (სათეატრო შემოქმედება იქნება ეს, ლიტერატურა, მუსიკა, პოეზია თუ მხატვრობა) მიმართულია, რათა მისმა აღმქმელმა გარკვეული კავშირ-ურთიერთობა დაამყაროს მასში დატეულ, მისით წარმოდგენილ რაიმე ამბავთან, მის შინა-არსთან, მის საზრისთან, რითაც მას, მეტ-ნაკლებად იგივე მხატვრული შთაბეჭდილება ექმნება, როგორც ყველა იმას, ვინც ამ ნაწარმოებს განწყობისეულად ეზიარა – აქედან ადამიანთა ურთიერთობის თუმცა არა უშუალო, მაგრამ აუცილებლად იდეისმიერი კავშირი. ხელოვნება ისე, როგორც ადამიანთა ნააზრევისა თუ გამოცდილების გამზიარებელი – სიტყვა, ყველაზე ფასეულსა და იქნებ ერთადერთ ცხოვრებისეულ ფუფუნებას –

ადამიანთა ურთიერთობას ემსახურება. ოღონდ ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავებით – თუ სიტყვით აზრი გამოითქმის, ხელოვნების საშუალებით ადამიანები ერთმანეთს გრძნობებს უზიარებენ.

ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ესთეტიკური თუ ზნეობრივ-სულიერი ზემოქმედება მაყურებელთა და მსმენელთა გონებაზე, ნებასა და გრძნობელობაზე, უძველესი დროიდანვე, არა მხოლოდ ხელოვნების მოღვაწეთა განსჯის საგანი იყო, არამედ, რაც ჩვენთვის დიდად მნიშვნელოვანია, პედაგოგთა განსაკუთრებულ ინტერესსაც იწვევდა, რომლებიც ხელოვნებაში უზარმაზარ აღმზრდელობითსა თუ შემეცნებით შესაძლებლობებს ხედავდნენ.

ევრიპიდე ამბობდა: „ჭეშმარიტი ცხოვრება არ არსებობს ხელოვნების გარეშე“. მეტიც, არისტოტელე ხელოვნების შესაძლებლობას ცხოვრებაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით განიხილავდა. ამიტომაცაა, რომ იგი ხელოვნებას მოღვაწეობის სფეროს კი არ მიაკუთვნებდა, არამედ შემოქმედების, რადგან ხელოვნების ნაწარმოები ზშირად განაპირობებს ადამიანის ამა თუ იმ ქმედებას და ნებაუნებურად, მიზანმიმართულად განსაზღვრავს კიდევ ადამიანის ცხოვრებისეულ წესს.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ხელოვნება ყოველთვის ითვალისწინებს წარსულის ეროვნულ გამოცდილებას, აუცილებელ კავშირშია ისტორიასთან, რაც გულისხმობს ადამიანის, საზოგადოებისა და ზოგადად, კაცობრიობის ზნეობრივი, ინტელექტუალური და სულიერი ფასეულობების უწყვეტობას.

„ხელოვნება, რომელიც ერთნაირად ზემოქმედებს როგორც ადამიანის გონებაზე, ისე მის ემოციებზე, სწავლების არაჩვეულებრივი საშუალებაა“.¹ ხელოვნების ნაწარმოებს მრავალმხრივი ზემოქმედება შეუძლია. ასე მაგალითად, ხელოვნების ერთ კონკრეტულ ნაწარმოებს, ისეთს როგორცაა დავით კაკაბაძის: „იმერეთი, დედაჩემი“, შეუძლია არაერთი ინტერესი აღუძრას მის მხილველს: ნახატი გვიბიძგებს შევისწავლოთ იმდროინდელი ქართული სახვითი ხელოვნების მხატვრული მიმდინარეობანი. შევიგრძნოთ ხელოვნების ისტორია, როგორც ტრადიციების უწყვეტი შერწყმა და მონაცვლეობა, რომლის გამოც ხელოვნების ამ ყაიდის ნაწარმოები წარსულსაც უხდის ხარკს (ქართულ ტაძართა კედლის მხატვრობას) და მომავლისკენაც ილტვის (იმჟამინდელი დასავლეთ ევროპული ქვეყნების შემოქმედებითი ძიებებისკენ). ნიშანდობლივია ისიც, რომ დედის ლოდინი გადმოცემულია ტრადიციული ხელსაქმით – ქსოვით, რასაც თავისი ანალოგი მოეპოვება როგორც ქართულ პოეზიაში, ისე მსოფლიო მითოლოგიაში. და საერთოდ, რამდენად დამაფიქრებელია და მსჯელობის საგნად შეიძლება იქცეს სურათის პოეტური სათაური: „იმერეთი, დედაჩემი“.

ესთეტიკური გრძნობის განვითარება ცხოვრებისეულ მოთხოვნილებად იქცევა პიროვნებისათვის, რომლისთვისაც ხელოვნების ნაწარმოების შემეცნების პროცესი ყოველდღიურობის ნაწილი ხდება. ეს ის პროცესია, რომელიც ადამიანის სულიერ სამყაროს ამდიდრებს და აკეთილშობილებს. „ჩვენ სიამოვნებას გვანიჭებენ ის საგნები, რომლებიც საკუთარ თვალში გვამაღლებენ, ჩვენში ბადებენ ადამიანთა სიდიადის გრძნობას. ამ შემთხვევაში, თუკი უფრო ღრმად ჩაუკვირდებით საკუთარ თავს, ჩვენს პატივმოყვარეობას, გვსიამოვნებს იმის გაფიქრება, რომ ჩვენ ძალგვიძს მოვიცვათ დიდი საგანი. აქ დიდ როლს თამაშობს ის ყველა ადამიანისთვის საერთო გრძნობა,

¹ ოჩიაური ბ., „ვასწავლოთ ხელოვნების შესახებ თუ ვასწავლოთ ხელოვნება ხელოვნების მეშვეობით?“, გაზეთი „დილოგი“, 2010.

რომლის ზეგავლენითაც სხვა ადამიანის გმირობა საკუთარ საქმედ მიგვაჩნია, რადგან ჩვენ ყველანი ადამიანები ვართ“.²

ამ მხრივ, პედაგოგიური თვალსაზრისით, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სკოლის ადრეული ასაკიდანვე, მოზარდში მხატვრულ-ესთეტიკური ხედვის ჩამოყალიბებას. ხედვისა, რომელიც მოზარდს ფართო სპექტრით აჩვენებს სამყაროს კულტურულ მრავალფეროვნებას. როგორი როლი აკისრია ხელოვნებას პიროვნების აღზრდასა და ჩამოყალიბებაში? როგორ ეხმარება იგი პიროვნების ჰარმონიულ სრულყოფას? ამისთვის ცოტა რამ მოზარდის ასაკობრივი თავისებურებისა და ხელოვნების გაგების, „ათვისების“, შემოქმედებითი და სხვადასხვა უნარის შექმნისა და განვითარების შესახებ.

კვლევების შედეგები ცხადყოფს, რომ ხელოვნება ხელს უწყობს სხვადასხვა სასიცოცხლო უნარის (Life Skills) განვითარებას. ასეთია: 1) კომუნიკაციური უნარი. მოსწავლეს, რომელსაც უჭირს ამა თუ იმ მოვლენისადმი დამოკიდებულების ან საკუთარი ემოციის, განცდის სიტყვიერად გადმოცემა, შეუძლია ხელოვნების საშუალებით გამოხატოს მისთვის მნიშვნელოვანი სათქმელი. 2) პრობლემის გადაჭრის უნარი. მოზარდი დამოუკიდებლად წყვეტს (კომპოზიციის ხასიათის მიხედვით), რომელი სახვითი ელემენტი, ან პრინციპი აირჩიოს ნამუშევრის შექმნისას. ამგვარი ქმედება რეალურ ცხოვრებაში პრობლემის გადაჭრის უნარს ავითარებს. 3) სოციალური და ემოციური უნარები. ხელოვნების საშუალებით მოსწავლეები სწავლობენ განსხვავებული შეხედულების, პოზიციის გაზიარებას. 4) ნატიფი მოტორიკა. სახვითი ელემენტების: ხაზის, ფერის, მონასმების დადებისას ვარჯიშდება ხელის მოტორიკა. 5) კრიტიკული აზროვნება. მოსწავლეს უვითარდება მხატვრული წარმოსახვა. მსჯელობს როგორც საკუთარ, ასევე სხვათა შემოქმედების შესახებ. იაზრებს ისტორიულ-კულტურულ კონტექსტში ეროვნულ და მსოფლიო ხელოვნების ნიმუშებს. 6) სამოქალაქო ცნობიერება. ხელოვნების სწავლება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის სურვილსაც ბადებს, მოსწავლეებს უვითარდებათ პასუხისმგებლობის გრძნობა, აცნობიერებენ თავიანთ მოვალეობას საზოგადოების წინაშე. 7) კვლევა-ძიების უნარი. სხვადასხვა ინფორმაციის მოძიება, გადამუშავება საკუთარი ნამუშევრის (როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული) შესაქმნელად. 8) თვითგამონატყა და შემოქმედებითობა. „ხელოვნება თვითგამონატყვის საუკეთესო საშუალებაა“. შემოქმედებითი, ანუ ფორმალქმნადობის ძიების პროცესი, თვითრეალიზების საშუალებაა. ხელოვნება მოსწავლეს უმტკიცებს აზრს, რომ მას უფრო მეტი შეუძლია, ვიდრე თავად ჰგონია. მოზარდში მშვენიერების აღქმა თავიდანვე ბუნების მიერ არის კოდირებული, „ნაკარნახევი“. სხვა საქმეა, რომ მას სჭირდება განვითარება, დახვეწა, სრულყოფა, თუ შეიძლება ასე ითქვას „განატიფება“, რაც ხელოვნებისა და ლიტერატურის შემეცნების გზით მიიღება. რატომღაც ასე ხდება, რომ ასაკის მატებასთან ერთად, ბავშვის ბუნებრივი მონაცემების თანხმიერად, ნებაუნებურად ამ მიდრეკილების შესატყვისი განსაკუთრებული საგნისადმი ყურადღება იჩენს თავს. მუსიკის, პოეზიისა და ზოგადად ხელოვნებისადმი ინტერესი სადღაც უკანა პლანზე გადადის და მხოლოდ გართობად თუ აღიქმება. საქვეყნოდ ცნობილია ერთ-ერთი გამოჩენილი ავიაკონსტრუქტორის შესანიშნავი ფრაზა და სრულიად მოულოდნელი მისივე პასუხი კითხვაზე: „იცით თუ არა, რატომ დაფრინავს ბონგის ტიპის თვითმფრინავები ასე კარგად? იმიტომ რომ ის ლამაზია“. აქ როგორც ვხედავთ, ესთეტიკური კატეგორიის გარდა, ფორმას ენიჭება

² ქიქოძე გ., „ცდისეული ფსიქოლოგიის საფუძვლები“, „ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის შრომები“, ტ. VII, 1950.

„სიმძლავრის“ ფუნქცია. ყველა ადამიანი შემოქმედია. ამის გასააზრებლად სულ უბრალო მაგალითიც კმარა. ჩვეულებრივი ფურცელი, რომელიც მაგიდიდან დაბლა ეშვება, ნარნარად მოძრაობს, ფრენის ასოციაციას იწვევს. პატარაობისას ყოველ ჩვენგანს ალბათ ამიტომაც გაუჩნდა სურვილი, მოფარფატე ფურცლისგან შეექმნა ჩიტი თუ თვითმფრინავი. ის, მართალია მშვენივრად დაფრინავს, მაგრამ მისი ფრენა ჩვენთვის საკმარისი არ არის. გვინდა, რომ ლამაზიც იყოს. თუ ჩიტის ან მფრინავი სხეულის ფრენა მისი ფუნქციაა, სილამაზე – მისი ფორმაა.

სილამაზის მისაღწევად საჭიროა, საგანი დავეუროთ და შეიძლება წარწერაც გაუკეთოთ. ანუ არ გვაკმაყოფილებს მხოლოდ ჩვენი ნახელავის დანიშნულება და გვინდა, რომ ის ლამაზიც იყოს, ანუ ჰქონდეს ფორმაც. შემოქმედების მიზანიც ხომ ფორმადქმნაა.

სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების საგნობრივ პროგრამაში ვკითხულობთ: „პიროვნების აღზრდა და ჰარმონიული განვითარება, რაც სასკოლო განათლების ძირითად მიზანს წარმოადგენს, შეუძლებელია ხელოვნებასთან ზიარების გარეშე. ხელოვნების სხვადასხვა დარგის შესწავლა აღქმასა და გრძნობებს აფაქიზებს, წარმოსახვის უნარს, შემოქმედებით მიდგომასა და კრიტიკულ აზროვნებას ავითარებს, რის გარეშეც წარმოუდგენელია ადამიანის ნებისმიერი საქმიანობა“. ხელოვნებას, როგორც სასწავლო საგანს (სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნება), გამჭოლი კომპეტენციები გააჩნია. მისი მრავალფეროვანი შესაძლებლობიდან გამომდინარე, სხვა საგნებთან ინტეგრირება-კავშირი ადვილად მყარდება. ამგვარი მეთოდის გამოყენებით კი საგნის აუცილებლობა და მნიშვნელობა უფრო მეტად წარმოჩინდება. სასკოლო სწავლების საფეხურის სხვადასხვა დონეზე (დაწყებითი, საბაზო, საშუალო) ხელოვნებას თავისი ამოცანები აქვს „სკოლამდელ და დაწყებით საფეხურზე ხატვა, მუსიკა, ხელოვნება ხელს უწყობს ტვინის მარჯვენა ნახევარსფეროს განვითარებას, რაც, თავის მხრივ, ბავშვის სხვადასხვა უნარის განვითარების წინა პირობა ხდება. ასევე, ვითარდება ნატიფი მოტორიკა, რთულდება და დიფერენცირებული ხდება აღქმა, აზროვნება და ა.შ“. ქართული ფსიქოლოგიის მეტრის – დიმიტრი უზნაძის მოსაზრებით, სწავლა თავიდანვე, პატარაობიდან იწყება – გრძელდება სკოლაში, სადაც ის შინაარსობრივად დასრულებულ სახეს იღებს. სკოლაში ყოფნისას მოზარდის სწავლა, ქცევის აუცილებელი-სავალდებულო ფორმა ხდება. სხვა საქმეა, რა განაპირობებს შედეგიან სასწავლო პროცესს? მხოლოდ კარგად ორგანიზებული სასწავლო მასალა თუ მხოლოდ მასწავლებელი, რომელიც მოსწავლეთა შესაძლებლობების აღმოჩენა-გამოვლენასა და ნიჭის განვითარებაზეა ორიენტირებული? მასწავლებლის უპირველესი მოვალეობა სწავლებაა, სწავლებისას ის თითქოს შემოქმედი ხდება – რომელიც ქმნის. მოსწავლეთა ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით მოქმედებს და „არგებს“ მათ დავალებას. დიმიტრი უზნაძე მიიჩნევდა რომ, ყველაზე მთავარი თემის ახსნასა და მოსწავლეთა აზროვნების, ფიქრის სწავლებაში მდგომარეობს: „ახსნა უცნობის ნაცნობზე, ახლის ძველზე დაყვანასა და სწორედ ამით ნაცნობისა და ძველის უფრო მაღალ საფეხურზე აყვანას ნიშნავს“.

ცოტა რამ ბავშვის სამყაროს „შემოქმედებითი“ აღქმის განვითარების შესახებ: სკოლამდელი ბავშვის ნახატი სიმბოლური მნიშვნელობისაა. ამ ასაკის მოზარდს არა საგნის, რეალობის ზუსტად მიმსგავსებული სახის გადმოცემა აინტერესებს, არამედ ხატვის პროცესი, ფერადი საღებავებით თამაშია მისთვის სასიამოვნო. დაწყებით საფეხურზე კი ბავშვს უფრო მეტად ფერი და საგანთა, დასახატი ობიექტის ფერში გამოხატვა მოსწონს. მთელი ყურადღება ფერზე და შემოქმედებით პროცესზეა მიმართული. დიმიტრი უზნაძე

წერდა: „ესთეტიკურის აღქმა, შემოქმედებითობა, ქცევის დამოუკიდებელი ფორმა“, ის მოზარდის განვითარებაში მოგვიანებით ჩნდება. როგორც ითქვა ესთეტიკური განცდის ელემენტები მანამდეც არსებობს, მაგრამ „ქცევის ეს ფორმა ამა თუ იმ ასაკში გაბატონებული ქცევის ფორმების ზეგავლენით არსებობს“. მეცნიერული კვლევებით დადგენილია, რომ რვა-ათი წლის ბავშვს უფრო მეტად აინტერესებს არა ფორმა, არამედ შინაარსი. დაწყებით კლასებში კი უკვე დასახატი ობიექტის მიმსგავსების სურვილი ჩნდება, თუმცა ნახატის შექმნისას ფერს კვლავ მთავარი ადგილი უჭირავს. ამ ასაკის მოსწავლეთა დამოკიდებულება ფერისადმი განსაკუთრებულია. დამახასიათებელია კაშკაშა ფერთა მოულოდნელი შეხამებანი, რომლებიც ბავშვის ნახატის შინაარსის, ხასიათის გადმოცემა-გახსნას ემსახურება. რვა-ათი წლის ასაკის ბავშვის სურათის ესთეტიკურის „შეცნობა“ შინაარსზეა მიმართული. შეფასების კრიტერიუმში მისთვის მისაღები-გასაგები შინაარსია და მხატვრული ნაწარმოების მთავარი შეფასების კრიტერიუმში გარეგნული „ლამაზი“ სახეა. ათი-თერთმეტი წლიდან კი ჩნდება სამყაროს ესთეტიკური ათვისება, ოღონდ აღქმისას შეფასების სხვადასხვა კრიტერიუმში მონაწილეობს. ათი - თერთმეტი წლის ბავშვის ინტერესი საგნის მნიშვნელობაზეა მიმართული. საგულისხმოა, ამ ასაკის მოსწავლეთა განსაკუთრებული შეგრძნება სიმეტრიისა და რიტმისა. ბუნების სილამაზის-მშვენიერების „შენიშვნა“ კი ყურადღების მიღმა რჩება. გამონაკლის შემთხვევებში ბავშვის მიერ ბუნების მშვენიერების აღქმისას „მას გრძნობადი შთაბეჭდილების სიმდიდრის, სიჭრელისა და მოძრაობის სიამოვნება განსაზღვრავს“.³ თერთმეტი-თორმეტი წლიდან კი მოსწავლეს რეალური გარემოს, საგანს მეტად მიმსგავსებულის გამოსახვა იტაცებს, უპირატესობას ხაზებისა და ფორმების გამოყენებას ანიჭებს. „ამ ასაკის ბავშვი, სკოლამდე პერიოდთან შედარებით, არა საკუთარ განცდათა გარეთ გამოვლენის ტენდენციისკენ, არამედ გარე სინამდვილისკენაა მიმართული. მას თავისი ნახატის საგნობრივი სიზუსტით გამოსახვის ტენდენცია ამოძრავებს. როდესაც ბავშვს ხაზისა და ფორმის გრძნობა უჩნდება და თავისი ნაშუქურის რეალობასთან შესატყვისობა იტაცებს, გრძნობადი მომენტი – ფერთა და ფორმით გამოხატვა – მაინც არ არის დაჩრდილული. ამიტომ მისი ნაშუქურები ფერისადმი ინტერესს ინარჩუნებს“.⁴

სასკოლო ასაკის საბაზო საფეხური, ესთეტიკური ათვისების პერიოდია - ამ ასაკის მოზარდებს აინტერესებთ ხელოვანთა ცხოვრება, მათი განსხვავებული შეხედულება სამყაროზე და ის სახვითი ელემენტები, რომელთა საშუალებით იქმნება მხატვრული ნაწარმოები. ეს მოზარდის პიროვნებად ჩამოყალიბების ე.წ. გარდამავალი ასაკია, მოსწავლის მიერ სამყაროს შექმნების და მის მიერვე თავისებურად აღქმულ სამყაროში თვითდამკვიდრების – მისი ერთადერთობის, განუმეორებლობის წარმოჩენის მეტად რთული პერიოდია. ამ ასაკის ბავშვისთვის სახვითი ენით მოთხრობილი ესა თუ ის მხატვრული ან ლიტერატურული ნაწარმოები მხოლოდ შემეცნებითი თუ ესთეტიკური ფუნქციის მატარებელი კი არ არის, არამედ მას „მშველელის“ ფუნქციაც შეიძლება დაეკისროს და აპოვინოს ასე თუ ისე „სწორი“ ცხოვრებისეული საზრისი. მოგვიანებით, მოსწავლისთვის (საშუალო საფეხურის დონის) ხელოვნების ნაწარმოების შეფასების ესთეტიკური აღქმისას, უმთავრესია მშვენიერების, სილამაზის განცდის სისრულით მიღებული შთაბეჭდილება.

³ უზნაძე დ., შრომები, V, თბ., 1959, 529.

⁴ გზამკვლევი მასწავლებლისათვის, სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნება 2011-2016 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით, გვ.6.

საინტერესოა, რომ მხატვრული აღზრდის კონცეფციის ავტორი ბ. იუსოვი ბავშვთა მხატვრულ შემოქმედებას განიხილავს როგორც სამყაროსადმი მხატვრული ძალით გამოვლენილ ინდივიდუალურ, თავისებურ დამოკიდებულებას.

ბავშვთა მხატვრული აზროვნება და შემოქმედება ესთეტიკური, მხატვრული აღზრდის სისტემის შემადგენელი ნაწილია – ერთ-ერთი საშუალება პიროვნების განვითარებისათვის. ადამიანი როგორც პიროვნება (სოციალურ, ფსიქოფიზიკურ პროცესებთან ერთად) ხელოვნებისა და მრავალფეროვანი ესთეტიკური ობიექტების „გავლით“ ყალიბდება.

ამგვარად, მოსწავლეთა მხატვრული შემოქმედება აღზრდის სისტემის მთავარი სტრუქტურული ელემენტია. ბავშვთა მხატვრული შემოქმედების პრობლემების კვლევისას ჩვენ ბავშვთა და უფროსთა შემოქმედების ანალოგიური პროცესების იდეას ვეყრდნობით. გასაოცარი მსგავსება გამოვლინდა ბავშვებისა და უფროსების მიერ შესრულებულ ნახატებში (ე.წ. პრიმიტიული ხელოვნება), რომლის საფუძველზე შესაძლებელია ბავშვთა მხატვრული შემოქმედების თავისებურებებისა და პიროვნების ჩამოყალიბებაზე ხელოვნების გავლენის შესახებ საუბარი. .

ბავშვთა შემოქმედება მათი შიგანი სამყაროს, სულიერების მაჩვენებელია. ამ საკითხის ფართო შესწავლას არაერთი მეცნიერის ნაშრომში ვხვდებით: მოზარდის სულიერ ფასეულობათა კვლევისას დადასტურდა, რომ მხატვრული შემოქმედება განვითარების დიდი სტიმულია (ერის ფრომის აზრით, უმთავრესია პიროვნული სამი თვისება: სიყვარული, თავისუფლება და შემოქმედება).

ბ. იუსოვი ხაზგასმით აღნიშნავს ბავშვის მხატვრული შემოქმედების თვითმიზანს, რომელიც შეუძლებელია მხოლოდ ვიწრო სასწავლო პრობლემატიკით შემოიხსაზღვროს. „მხატვრული იდეის, ჩანაფიქრის მრავალმხრივობა შემოქმედების პროცესის შედეგია და მოზარდის შემოქმედებითი მუშაობისგან განსხვავებულია. მოსწავლე სწავლობს ერთ ცალკე აღებულ საკითხს, რომლის ტექნიკური შესრულების სტილი მასწავლებლის მიერ არის გადაწყვეტილი“.

მხატვრებს ახასიათებთ ფართო ინტელექტი, ემოციურობა, წარმოსახვის სიმდიდრე, დასახული ამოცანისადმი ევრისტული (სწავლება აღმოჩენით) მიდგომა და ქმედების სურვილი. კულტუროლოგ ბ. რუნიჩის ხატოვანი შენიშვნით – „მეცნიერება ადამიანის პროფესიას, მხატვარი კი ადამიანი პროფესიით“ – ჩვენთვის ეს არა მარტო შესანიშნავი მეტაფორაა, არამედ საგანმანათლებლო პროცესში პიროვნების განვითარებისათვის ოპტიმალურ ქმედითი ორიენტირის არჩევანის საშუალება.

ბავშვის პიროვნებად აღზრდას, მისი ემოციურ-ინტელექტუალური სფეროს გნოსეოლოგიური, კომუნიკაციური და შემოქმედებითი შესაძლებლობის განვითარებას – ხელოვნებასთან ზიარება განაპირობებს. ხელოვნების სწავლება მოსწავლეთათვის სხვა საგნების უკეთ გაგებასაც უწყობს ხელს, მას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პიროვნების ჩამოყალიბებაში. ლ. პიირსალუს მოფიქრებით, ესტონეთის სკოლის ექსპერიმენტულ კლასებში მოსწავლეები ხელოვნების საგანს კვირაში ოთხჯერ სწავლობდნენ. მათი გონებრივი განვითარება ბევრად მაღალი იყო სხვა მოსწავლეებთან შედარებით. გ. ლაბუნსკაია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ხელოვნება მოსწავლეთათვის ჰარმონიული განვითარების საწინდარი, შემოქმედებითი შესაძლებლობებისა და ესთეტიკურად აღქმული არსებული სინამდვილის გამოვლენის საშუალებაა. ყველაფერი ეს კი ბავშვის შინაგან სამყაროზე ახდენს ზემოქმედებას.

ბ. ანანიევის, ს. რუბინშტეინის, ბ. იუსოვის მოსაზრებებით: „მხატვრულ-ესთეტიკური მოტივი ცნობიერზე, ეთიკურ, ორგანულ მოტივებზე ზემოქმედებს და ქცევის რთულ

ფორმებში სხვადასხვა კავშირით ერთვება – თამაშის, სასწავლო-შემეცნებითი აქტივობებისა და ურთიერთობის სხვადასხვა ფორმით“.

ბავშვის მხატვრულ-შემოქმედებითი ნამუშევარი მისი შინაგანი სამყაროს სპონტანურად წარმოქმნილი პროექციაა - ყოველთვის ემოციურად დატვირთული პროცესი, სადაც „გრძნობები“ ასახვის საგნისადმი პირადი დამოკიდებულებით უფრო მძაფრდება. გრძნობისმიერი განწყობილების გამოსახატავად, პატარები ნახატს ხშირად საუბარსაც უმატებენ, თითქოს ცდილობენ ემოციურად, სიუჟეტური ქმედებით გაამდიდრონ მათი „ხატება“. რ. არნჰეიმის თქმით – „ბავშვის მიერ ფურცელზე შექმნილი გამოსახულებები, სრულიად ამაღლებელი მცდელობაა ხილულის გადმოსაცემად“.

ბავშვის ძლიერი ემოციური ქმედება (დაწყებითი საფეხური) მხატვრულ შემოქმედებას თამაშის სიტუაციასთან აახლოებს. თავის ნამუშევარს რეალურ სუბიექტურ სათამაშო სივრცედ მიიჩნევს და ამიტომაც აიგივებს იგი თავის თავს ნამუშევრების პერსონაჟებთან. თავდაპირველად მოსწავლე თხრობის თანმიმდევრობის და ემოციის დიფერენციის გარეშე ქმნის გამოსახულებებს. ასაკის მატებასთან, ვიზუალური კონტროლისა და ხელის მოტორიკის განვითარებასთან ერთად, აზრი კონკრეტდება და გარემომცველი სამყაროსადმი უფრო მეტი ინტერესი ვლინდება.

ლ. ვიგოტსკის მიხედვით, ბავშვთა „შემოქმედება“ იბადება თამაშიდან, მიმბაძველობიდან, რომელიც მხატვრული გამოვლინების ყველა ფორმას (თამაში, თავისუფალი ქცევა ბაღებს შემოქმედებას) სინკრეტულად აერთიანებს. შემდგომი შემოქმედებით-მხატვრული ევოლუცია დაკავშირებულია განცდების შედეგად წარმოქმნილ ქმედებასთან, რომელსაც თამაშის ფორმა აქვს და სწავლების შემადგენელი ნაწილია: მიმბაძველობა, თამაში რომელიც წარმოსახვას, უშუალო შთაბეჭდილებებს ეფუძნება. დაწყებით საფეხურზე მოსწავლეთა ასაკობრივი განვითარების ამ პერიოდს მოტორული ფუნქციების და წარმოსახვების გააქტიურება ახასიათებს. ამ ასაკის ბავშვთა ნახატებს პირობითი და „ნიშნობრივი“ დატვირთვა აქვს. „პატარა მხატვარი უფრო მეტად სიმბოლისტია, ვიდრე ნატურალისტი“. საგანთა გამოსახვისას ნებისმიერი სუბიექტური ინდივიდუალობის გამოხატვას თითქოს ერიდება. ემოციურ-გრძნობელობითი გამოცდილება შეიძლება განვითარდეს არა მხოლოდ მისი ხელოვნებაში მონაწილეობით, არამედ გარემომცველი სამყაროსადმი დაკვირვებასა და მჭვრეტელობაში.

შემდგომ საბაზო საფეხურზე მოზარდთა აზროვნება უფრო მეტად გონისმიერია, და წინ უსწრებს წამოსახვის განვითარებას. საშუალო საფეხურზე აზრობრივი ოპერაციები (თეორიული აზროვნება) და გამოსახულების ფუნქცია ახლებურად აქტიურდება. ეს განპირობებულია ასაკობრივი ინტერესებით, სხვადასხვა ეპოქისა თუ მხატვართა შემოქმედების შესწავლის სურვილით. შესაბამისად, მოსწავლეთა მოტივაცია სხვადასხვაგვარია – „დაწყებით საფეხურზე დიდი მნიშვნელობა აქვს ემოციურ კომპონენტს, საბაზო საფეხურზე შემეცნებითს, საშუალო საფეხურზე კი მოტივაცია სოციალური მოტივებით არის განპირობებული“.

თუკი სკოლამდელი ასაკი სიტყვიერ-მუსიკალური იმპროვიზაციებისადმი, ცეკვის მოძრაობებთან განსაკუთრებული ინტერესით ხასიათდება, დაწყებით კლასში ბავშვი უფრო მეტად მიდრეკილია სახვითი შემოქმედებისადმი. მოზარდობის პერიოდი ლიტერატურულ-პოეტურ, სათეატრო შემოქმედების გაცნობას ეთმობა. თხუთმეტი, თექვსმეტი წლიდან კი იმატებს მხატვრობისადმი ინტერესს. ემოციურ-გრძნობისმიერი გამოცდილება არამარტო ბავშვის შემოქმედების ხასიათს განსაზღვრავს, არამედ ის

როგორც გარემომცველი, ისე შინაგანი სამყაროს შეცნობის ერთ-ერთი საშუალებაა. მ. სარიანის აზრით, აუცილებელია ბუნებაში „ჩაწვდომა“ და მასთან შერწყმა. სწორედ ეს არის შემოქმედის სუბიექტური ქმედების საფუძველი. ამ აზრს ავითარებს ა. მელიქ-ფაშაევი და ზ. ნოვლიანსკაიაც, „საქმე ეხება ადამიანთა როგორც საკუთარ, ასევე თანაზიარ განცდებს, რაც ცხოვრებისადმი ესთეტიკური დამოკიდებულების გამოცდილებით მიღებულ თვითგანვითარებას მოითხოვს“.

ჩვენ ვემხრობით ლ. ვიგოტსკის და სხვა მეცნიერთა კონცეფციას ბავშვთა მხატვრული შემოქმედების კულტურულ-ისტორიული გენეზისის შესახებ, რომელიც ბავშვისა და პირველყოფილი ადამიანის მიერ „შესრულებულ“ გამოსახულებათა ევოლუციურ ანალოგებზეა აგებული.

ლ. ვიგოტსკის თქმით, ფსიქიკური ფუნქცია უმაღლესი ქცევის განვითარებაში ორჯერ ვლინდება: „თავდაპირველად როგორც კოლექტიური ქცევის ფუნქცია, თანამშრომლობის ფორმა – სოციალური შემგუებლობის საშუალება – ანუ ინტერფსიქოლოგიური კატეგორია, შემდგომ მოზარდის ინდივიდუალური ქცევისა და პიროვნული შემგუებლობის საშუალება ანუ ინტრაფსიქოლოგიური კატეგორია“. ინტრაფსიქიკური ფაზა ასე ხასიათდება: ოთხი-ხუთი წლის ასაკის ბავშვებს საკუთარი გამოცდილების ნიადაგზე, მიმბაძველობითი ქცევით, შესწევთ უნარი – შედარებით დამოუკიდებლად შეასრულონ შემოქმედებითი ამოცანები.

მეცნიერთა – ლ. ზელენოვის, ი. ანანიევის, ვ. კუტირევის მოსაზრებებით: „პიროვნების კულტურა – საზოგადოების კულტურის ათვისებისა და გადმოცემის შედეგია“. მათვე ეკუთვნის პიროვნების კულტურის ჩამოყალიბების ძირითადი ტენდენციების გამოყოფა: 1) ინდივიდი ავლენს აქტიურობას საზოგადოების კულტურისადმი და იძლევა მისი მნიშვნელობის შეფასებას; 2) პიროვნება თვითონ ქმნის კულტურის ინდივიდუალურ მოდელს; 3) პიროვნებას შეუძლია ათვისოს არა მარტო ახლანდელი, არამედ დავიწყებული, უცნობი ან საზოგადოების მიერ იგნორირებული ნაწარმოები; 4) პიროვნებას შეაქვს წვლილი საზოგადოების კულტურაში, „პიროვნების კულტურის უმაღლესი საფეხური დაკავშირებულია საზოგადოების კულტურისადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულებით“. მათი აზრით, საზოგადოების კულტურის სამი სისტემური – ინფორმაციული (ცოდნის სისტემა), ოპერაციული და მოტივაციური კომპონენტი პედაგოგიკის „მექანიზმებს“ (სწავლება-აღზრდა, განათლება) ებმის. კულტურის ათვისებისას პიროვნების ქმედება დაკავშირებულია თვითგანათლების, თვითსწავლების, თვითაღზრდის პროცესთან (რაც პიროვნების განვითარების სტრუქტურას ქმნის).

მიგვაჩნია, რომ ბავშვის ნახატის ემოციურ-სახეობრივი გამომსახველობა (როგორც შემოქმედებითი პროცესის მიზანი) უნდა აღემატებოდეს ობიექტური სინამდვილის შემეცნებას. გ. ლაბუნსკაია მკაფიოდ საზღვრავს ხელოვნების სწავლებისა და შემოქმედებით ამოცანას: მოსწავლის აღზრდა დაკავშირებული უნდა იყოს შემოქმედებით განვითარებასთან, მთავარია, მან შეძლოს არა მხოლოდ რაიმე საგნის გამოსახვა, არამედ ინდივიდუალური დამოკიდებულებით მოსწავლემ მხატვრულ-სახეობრივად უნდა გახსნას და გადმოსცეს ჩანაფიქრი. „მხატვრულ-სახეობრივი გამოსახულება ბავშვთა შემოქმედებაში წინაპირობაა შემდგომი შემოქმედებითი განვითარებისათვის. შემოქმედებითობა ბავშვთა ინტერესების განვითარებაში დიდ როლს ასრულებს. შემოქმედების პროცესი არამარტო ობიექტური რეალობის შეცნობა, არამედ თვითშემეცნების, სუბიექტური დამოკიდებულების, სულიერი სამყაროს საზრდოცაა“, წერდა ა. ვეტგულინა.

ნ. სოკოლნიკოვის აზრით, ცოდნის სისტემა და მისი განვითარება სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების საშუალებით „ბავშვის სამყაროს ევოლუციაა, მისი აზრობრივი, გონებრივი განვითარების, სამყაროს შეცნობის და საკუთარი მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი გზაა“.

რ. არნჰეიმმა დაახასიათა რა მხატვრულ-შემოქმედებით პროცესში, აღქმის მთელი რივი ვიზუალური სისტემის ასპექტების თავისებურება – საერთოდან კერძოსკენ, გამოყოფა ორი კომპონენტი: აღქმის გამოცდილება და სახვით-გამომსახველობითი საშუალებები.

ბავშვის აღქმა – მთავარი მოტივია ასახვის ობიექტისადმი, რაც ახსნილია სახვითი ხელოვნების სპეციფიკური მახასიათებელით, კონკრეტულად კი თვალსაჩინო გაფორმებით. თამაში და მხატვრული შემოქმედება სამყაროს შეცნობის განსაკუთრებული საშუალებაა, მაგრამ მხატვრული შემოქმედება – თამაშის კანონებს არ ემორჩილება და სხვაგვარია (განსხვავებით თამაშის პროცესისგან) შემოქმედებითი თავისუფლებით (განსხვავებით თამაშის მიმბაძველობისა და იმიტაციისგან), ხარისხობრივი განპირობებულობით (სრულყოფილი შესრულებით), სხვა ადამიანებზე შემოქმედების მოტივით (მიმართული ბავშვისკენ).

ბ. იუსოვის მოსაზრებით, მოზარდი ხელოვნების ყველა დარგს სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების საფუძველზე ითვისებს. „სამყარო თვალსაჩინოდ მთელი სიცხადით იშლება მის წინაშე და ბავშვი თითქოს მასშია „ჩაფლული“. ლ. ვიგოტსკი ყურადღებას ამახვილებს აღქმის ვიზუალურ მხარეზე. „სამყაროს შეცნობა ვიზუალურია, ბავშვის აღსაქმელი აპარატი ვიზუალურს ემორჩილება, გარდამავალ ასაკში შეინიშნება ბრძოლა ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართებებთან, რომელიც ვიზუალურის სასარგებლოდ სრულდება“. პერცეპციული გამოცდილება ტრანსფორმირდება ემოციურ ნიადაგზე; მრავალმხრივი სივრცობრივი პროექციების შესწავლა, სხვადასხვა სახვითი საშუალების გამოყენება, შემოქმედებითი ძიებანი ბავშვის პიროვნულ თვითგამოხატვის და განვითარების საშუალებაა. ბავშვთა ქმედების ორიენტაცია დივერგენტული (განსხვავებული აზროვნება) ძიებით აძლიერებს შემოქმედებით უნარს.

შ. ამონაშვილი მიიჩნევს, რომ პედაგოგიურ პრაქტიკაში ხელოვნების სწავლებისას არსებითი მნიშვნელობა სენსიტიურობის განვითარებას ენიჭება. გ. ლაბუნსკაია ამბობს: „სინამდლისადმი ბავშვთა დამოკიდებულება და მხატვრულ შემოქმედებაში „ჩაძირვა“, შემეცნების, ინტუიციის, აზროვნების, ფიქრის და ემოციის სინთეზია“.

შვიდი წლიდან ბავშვთა ასაკობრივი განვითარება შედარებით რეფლექსებით ხასიათდება. ყველა პოზიტიური „მე არა“-ს ნაცვლად უკვე ჩნდება „მე“. თხუთმეტი წლიდან კი შემოქმედების შეფასების, მისი მნიშვნელობის გააზრების პერიოდია. შემოქმედებითი მიზნის რეალიზებას სახვითი საშუალებების სწორად შერჩევა ეხმარება. დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებთან ეს პროცესი მარტივი ასოციაციებით (გეშტალტის ხარისხი) მიმდინარეობს. ადამიანთა ფიგურები, მცენარეები, გეომეტრიული ფიგურებითაა შენაცვლებული. წარმოსახვისას დომინირებს ელემენტარული ანალოგიები „ბავშვი უკეთ გამოსახავს ცხოველთა ემოციურ მდგომარეობას, ვიდრე მათ ანატომიას“.

მომდევნოდ მხატვრულ-შემოქმედებით განვითარებას დაკვირვების, აღქმის ხედვითი მენსიერება გამოსახულების ფუნქციები (ჰიპერბოლა, რთული აზრობრივი და ფორმალური კომბინაციები) განაპირობებს, რაც გეშტალტის გართულებით გამოიხატება (რთული სივრცობრივი კონსტრუქციები, რომელთაც სიუჟეტური საფუძველი აქვთ). მხატვრულ-სახვითი პროცესისა და ნამუშევრის შექმნაზე ფოკუსირება, სადაც ინდივიდუალური

მსოფლალქმა ვლინდება, მოსწავლეთა ნამუშევარს მხატვრულობას ანიჭებს. ა. სავენკოვას თქმით, „ბავშვები შემოქმედებით პროცესში მხოლოდ თამაშით არ კმაყოფილდებიან, და მათ შესწევთ ძალა შექმნან შემოქმედებითად, ამ სიტყვის ჭეშმარიტი აზრის გაგებით“.

სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების ერთ-ერთი უმთავრესი ხატვის, ნახატის სწავლა-შესწავლაა. ცნობილია, რომ „ხატვის პროცესის წეს-თავისებურებათა სწავლება ადამიანური საქმიანობის ერთ-ერთ უძველეს სახეობას წარმოადგენს“. ჯერ კიდევ უძველესი დროიდან გვხვდება იშვიათი ფერადოვნებითა და სიცოცხლის ძალით შესრულებული ნახატები. ცნობიერ ადამიანს საკუთარი ემოცია, „იდეა“ კედელზე გადააქვს და მას სიბრტყეზე აფიქსირებს. ალტამირას, ფონდევომის, შოვეს, ლასკოს გამოქვაბულთა მხატვრობა, ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა, ანტიკური და სხვა მომდევნო ეპოქათა ხელოვნების ნიმუშთა გაცნობა ცხადად ადასტურებს, რომ ხატვის ნიჭით გამორჩეული პიროვნებები ახალგაზრდებს მშვენიერების აღქმასა და მის გამოხატვას ასწავლიდნენ. ამგვარად, ხატვის წეს-კანონები თაობიდან თაობას გადაეცემოდა, გაჩნდა ტრადიცია – დაგროვილი გამოცდილება ოსტატიდან შევირდს გადასცემოდა. სხვადასხვა წერილობითი, დიდაქტიკური თუ სხვა სასწავლო სახელმძღვანელო მეტად საგულისხმო არაერთ ცნობას გვაწვდის ხელოვნების – ხატვის სწავლების შესახებ.

ხატვის სწავლების ისტორიის თეორიულ გააზრებაში ორი მიმართულება იკვეთება. პირველი, მხატვრობის, პროფესიის მისაღებად საჭირო წესების, ქმედებების დაუფლება და მეორე, ხატვის პროცესი როგორც მნიშვნელოვანი ფაქტორი პიროვნების განვითარება-ჩამოყალიბებაში და ხატვის, როგორც აუცილებელი სავალდებულო საგნის სწავლება. პირველი მიმართულება გამოვლინდა იმ საგანმანათლებლო საქმიანობაში, რომლის მიზანს კონკრეტულად მხატვარ-პროფესიონალთა აღზრდა, დაოსტატება წარმოადგენდა, მეორე მიმართულება უკავშირდება ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო სისტემის ჩამოყალიბების, ევროპული განმანათლებლობის მომდევნო პერიოდს - XX საუკუნეს, როდესაც სავალდებულო სხვადასხვა საგანს ხატვის ელემენტებიც დაემატა. „XIX საუკუნის II ნახევრამდე მხატვრული განათლების თეორიასა თუ პრაქტიკაში საკითხი საერთოდ იდგა საკმაოდ მარტივად და ნათლად, ფიქრობდნენ, რომ რაკი არსებობს სახვითი ხელოვნება, იქნება ეს ფერწერა, გრაფიკა თუ ქანდაკება, როგორც საზოგადოებრივად აუცილებელი საქმიანობის სფერო, ხოლო მისი მაღალი ესთეტიკური თუ ყოფითი ღირებულება მიუწვდომელია მოზარდისათვის. ამიტომ საჭიროა მოვიფიქროთ რაღაც გზა-საშუალებები, მეთოდ-წესები, რომ მათ რაც შეიძლება ადრე და მალე შეისწავლონ ამ ხელობის ანბანი, დაუფლონ მისი შექმნისა თუ აღქმის ჩვევებს“.

სწორედ ამგვარი ქმედება გახდა იმის საფუძველი, რომ ოსტატთა სახელოსნოების, შემდეგ აკადემიებიდან და ინსტიტუტებიდან სასწავლო მეთოდები გამოყენებინათ მოზარდათთვის სკოლებში. თავისებურად, სხვაგვარად განვითარდა მოვლენები XIX საუკუნის 70-80-იან წლებიდან. სახვითი ხელოვნების თეორია და პრაქტიკული სწავლება ერთგვარ შეუსაბამობაში აღმოჩნდა ერთმანეთთან. ხელოვნების სწავლების პრაქტიკულ ნაწილს თეორია აღიზიანებდა კიდევ. ამ პერიოდის იმპრესიონისტი და პოსტიმპრესიონისტი მხატვრების გამონათქვამებში კარგად ჩანს ხატვის სწავლებისადმი დამოკიდებულება. „კარგი იქნებოდა – წერდა ოგიუსტ რენუარი, ლამაზ და გამორჩეულ ადგილებში აგვეგო მოხერხებული, იაფფასიანი სასტუმროები მხატვარ-დეკორატორთათვის. სწორედ სასტუმროები, რომლებსაც შეიძლება სკოლაც ვუწოდოთ, ოღონდ პედაგოგის გარეშე, ისევე როგორც ბაღს არ უხდება ზედმეტი წმენდა, ასევე, მოსწავლესაც არ ესაჭიროება

ზედმეტი ჭკუის სწავლება. ახალგაზრდებმა თვითონვე, სხვის დაუხმარებლად უნდა ისწავლონ ხედა და არ უნდა ითხოვდნენ ზედმეტ რჩევა-დარიგებებს“.

XX საუკუნისათვის სკოლის და საერთოდ საგანმანათლებლო სისტემის გადაზრების ფონზე ხელოვნების სწავლების მეთოდის შესახებ დამოკიდებულება სრულიად განსახვავებული იყო. მკლევართა ნაწილის აზრით, ხელოვნის, მხატვრის აღზრდა დადგენილი წესებით შეუძლებელია, ზოგიერთი სპეციალისტი კი შესაძლოდ მიიჩნევდა მხატვრობის სწავლებას შემოქმედებითი შინაგანი შესაძლებლობების და ნიჭის განსავითარებლად საჭირო ქმედებებით. ბავშვი სკოლის პირველივე წლებიდან უნდა ეზიაროს ხელოვნებას.

XX საუკუნის 30-50-იან წლებში ესთეტიკური აღზრდის საკითხების განხილვისას საყურადღებოა რამდენიმე საკითხი – ხელოვნების სწავლების ერთგვარი ფსიქოლოგიზირება. „ხელოვნება ინდივიდისათვის“ – ამგვარი იყო შეხედულება. ხელოვნების სწავლა გამომსახველობითი საშუალებების ცოდნას გულისხმობდა. ამასთანავე, მოზარდს უნდა ჰქონდეს სახვითი მრავალფეროვანი საშუალებები, რათა მისი წარმოსახვა განვითარდეს. შემოქმედებითი თავისუფალი პროცესის დროს მასწავლებელი მოსწავლის ქმედების შესატყვისად მოქმედებს. ამ მხრივ საგულისხმოა ზიგმუნდ ფროიდის და მისი მიმდევართა შეხედულება „სუბლიმაციის მოვლენის თაობაზე. კლასიკური გაგების ფარგლებში სუბლიმაციის აქტი სხვა მიმართულებით ენერჯის გადართვას გულისხმობს. ფროიდის მიხედვით სუბლიმაცია ის პროცესია, რომლის დროსაც ლტოლვა სხვა მიზანზე თუ მიმართულებაზე გადადის. შელერის ზესუბლიმაციის ცნებით, ეს არის გადამეტებული ინტელექტუალიზმი, რომელიც თან სდევს თანამედროვე ცივილიზაციას. იწვევს დესტრუქციულ შედეგებს, ადამიანის არსებაში დამანგრეველი მიდრეკილებების კულტივირებას და აქედან გამომდინარე საჭიროა საპირისპირო ტენდენციების მოფიქრება, მისი უზრუნველყოფა. ერთ-ერთ ასეთ გზად ხელოვნების სწავლების პროცესი უნდა იქცეს, ხელოვნებამ ინდივიდი უნდა გაანთავისუფლოს“.⁵

ფროიდის ამ მოსაზრებას თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემაში წამყვანი ადგილი ეკავა. ეს შეხედულება ინგლისელი ფილოსოფოსის, ესთეტიკოს ჰერბერტ რიდის ნააზრევებიდან მოდის. მისი თეორიის გამზიარებელთაგანი ამერიკელი მკლევარი ვიქტორ ლოუნფელდია. მის ცნობილ ნაშრომში „შემოქმედებითი და გონებრივი ზრდა“ ხელოვნების როგორც „ფსიქოთერაპიულ“ საშუალებაზეა ყურადღება გამახვილებული. სასკოლო გარემოში დაწყებით საფეხურზე მოზარდის ყოფა სხვადასხვა ემოციითა და ინფორმაციის მიღებით არის გაჯერებული, ამას თან ერთვის აზრობრივი ფსიქიკური „ბუნებრივი ცვალებადობაც“. სახვითი ხელოვნება ამ დროს „მშველელის“ როლს ირგებს და ბავშვებს უარყოფითი ემოციების გაძევებაში ეხმარება. ლოუნფელდის აზრით, ხელოვნების სწავლება ევოლუციურია, ის ასაკობრივი განვითარების შესაბამისად უნდა განხორციელდეს და გააძლიეროს „უკვე მიმდინარე ცვალებადობათა სტრუქტურა“. ლოუნფელდის ეს შეხედულება ცალმხრივად არის გაგებული და მხოლოდ „ფსიქოთერაპიულ“ ჭრილში განიხილება.

XX საუკუნის 60-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ხელოვნების სწავლების სისტემაში სხვაგვარ პოზიციას ვხედავთ. ამ პერიოდისთვის განსაკუთრებულია იაპონელთა მიდგომა ხელოვნების სწავლებისადმი – ხელოვნება, როგორც უმთავრესი საშუალება

⁵ ალავიძე ო., „სახვითი ხელოვნების სწავლება ახალ საგანმანათლებლო სისტემაში“, სამეცნიერო შრომების კრებული, თბ., 2003, 251.

პიროვნების განვითარებისათვის. იაპონელთა მხატვრული აღზრდის საგანმანათლებლო სისტემის ავტორები თვლიდნენ, რომ ნებისმიერი მოსწავლისთვის, რომელსაც არ აქვს განსაკუთრებული ნიჭი და მიდრეკილება ხატვისადმი, სხვადასხვა სასწავლო ქმედების საშუალებით შესაძლებელია ასოციაციური, მხატვრული წარმოსახვითი აზროვნების განვითარება. ამგვარი სისტემა მასწავლებლისგან მოითხოვს თითოეული მოსწავლისადმი ინდივიდუალურ მიდგომას. განსხვავებით სხვადასხვა ქვეყნის სასწავლო პროგრამებისგან, განათლების სპეციალისტები იაპონიაში სახვითი ხელოვნების სწავლებისას, გარდა საგანთა გამოსახვის ტექნიკური უნარ-ჩვევებისა, სახვითი ელემენტებისა და პრინციპების ცოდნისა, ფერის და ფერადოვანი კომპოზიციის ელემენტების შესწავლაზე აკეთებენ აქცენტს. მათი შეხედულებით, მოზარდის განვითარება და მისი ესთეტიკური აზროვნების ჩამოყალიბება „ფერთა გამის, მათი შესწავლის გზით მიღებული შთაბეჭდილებებისა“.

საყურადღებოა ისიც, რომ იაპონიის სახელმწიფოში იყენებენ ფერთა სისტემას „ირორიტაი“, მოძღვრება (240) ფერთა შესახებ – მეშვიდე კლასის დასასრულს მოსწავლემ უნდა შეძლოს ფერის 240 ნიუანსის გარჩევა. საგანგებოდ შექმნილ სახელმძღვანელოში განმარტებულია ნიუანსების 240-ივე ფერის სახეობა. „ირორიტაი“-ს სისტემა დაფუძნებულია ფერზე – ფერის ზემოქმედების მიღებულ შეგრძნებაზე, განცდაზე. ფერის ცვლილების, ყველა ნიუანსის „დაჭერას“ და მიღებული შთაბეჭდილების განცდის გადმოცემაზე. „ეს სისტემა იმდენად თანმიმდევრულია, რომ იგი ბავშვის აზროვნების, ცნობიერების ნაწილი ხდება“.⁶

სრულიად განსხვავებული იყო ამერიკის, კერძოდ ფილიპის აკადემიის ხელოვნების სწავლების პროგრამა უფროსკლასელთათვის. ხელოვნების ისტორიის სწავლა ვიზუალური მასალით, მთავარი ყურადღება ეთმობოდა „ვიზუალური კულტურის“ განვითარებას, მათ მიაჩნდათ, რომ მთავარია ფორმის, განსხვავებულ ფერთა შენიშვნა, „ვიზუალური რიტმთა დინებები“ და არა სხვადასხვა ისტორიული პერიოდი.

სრულიად სხვა მსჯელობის საგანი და უმნიშვნელოვანესი საკითხია ხელოვნების ნიმუშებისადმი დამოკიდებულებისას, რომელ კრიტერიუმებს უნდა მივუძღვიოთ ყურადღება, როგორ უნდა შევფასოთ, ჩვენ წინაშე ხელოვნების ნაწარმოებია თუ არა? ეს ხომ არაერთი სამეცნიერო მსჯელობის საგანი გამხდარა. „ზუსტი მაჩვენებლების“ მკაფიოდ განსაზღვრა რთულია. ძველთაგანვე ნათქვამია, რომ „ხელოვნება სინამდვილის მიბაძვა, ნამდვილი ცხოვრების ასახვა“⁷, და რომ მისი მთავარი ძირეული მხატვრული ფასეულობა სულიერების, სულიერი საწყისის, მშვენიერების გადმოცემაა. ენციკლოპედიური განმარტებით კი: „ხელოვნება ფართო გაგებით ადამიანის შემოქმედებისა და წამოსახვის ფიზიკური გამოხატვაა ნაწარმოებში, რომელიც აერთიანებს სინამდვილისა თუ მოგონილის მხატვრული გამოხატვის სხვადასხვა ფორმას.

სიტყვა ხელოვნება აღიქმება როგორც ბუნების საპირისპირო ცნება. ამ აზრით ხელოვნებას მიეკუთვნება ყველაფერი, რაც არაბუნებრივი წარმოშობისაა, ანუ შექმნილია ადამიანის (ავტორის, ხელოვანის) მიერ. თანამედროვე ინტერპრეტაციით, ხელოვნების განსაზღვრებები ასახავენ ესთეტიკურ კრიტერიუმებს და ტერმინი ერთნაირად შეეხება ლიტერატურას, მუსიკას, დრამატურგიას, მხატვრობას, ქანდაკებას და არქიტექტურას.“ ერთია ცნების განმარტება, „ფორმულა“, მაგრამ რა არის ის ძირეული „საზომი - დებულება“, რომელიც ადგენს მხატვრულ შემოქმედებასთან, ხელოვნების ნიმუშთან

⁶ ალავიძე ო., „სახვითი ხელოვნების სწავლება ახალ საგანმანათლებლო სისტემაში“, სამეცნიერო შრომების კრებული, თბ., 2003, 255.

⁷ კაკაბაძე ზ., „საუბარი ხელოვნების თემაზე“, თბილისი, 1979.

გვაქვს საქმე თუ არა. მხოლოდ დრო – წლები, საუკუნეები საკმარისია იმისთვის, რომ რომელიმე ნამუშევარი ხელოვნების ნაწარმოებად ვაღიაროთ? ან იქნებ მხატვრული დონით (ფორმა, შინაარსი), რომელსაც სახვითი ელემენტები – ფერი, შუქ-ჩრდილი, ხაზი თუ სახვითი პრინციპები, კომპოზიციის ხასიათს (ჰარმონიული, დინამიკური და ა.შ.) ქმნის, თუ მხოლოდ უზალო ტექნიკითა და ოსტატობით შესრულებული ნამუშევრით ამოვიცნობთ ხელოვანს და ამგვარად „შევაფასებთ“ მხატვარს? ხელოვნების ნაწარმოების გასაგებად რას უნდა მივაქციოთ ყურადღება, შინაარსს თუ ფორმისეულ გამოსახვას? გამოსახვის ხერხები როგორ არის გამოყენებული, სახვითი საშუალებების კარგად ცოდნა და გაანალიზება ხომ შინაარსის გახსნა-გაგებას ემსახურება. ფორმა შინაარსით განისაზღვრება. „გამოსახვის საშუალება გამოსახული საზრისითაა მოტივირებული“.⁸ ზურაბ კაკაბაძის მოსაზრებით, რომელიც ხელოვნების ნაწარმოების გაგებას ეხება, ვკითხულობთ: „გაგებას როგორც ინტერპრეტაციას არა მხოლოდ ცალკეული ნაწარმოები, არამედ მთელი ხელოვნებაც ექვემდებარება. ერთი ეპოქის ხელოვნება რაღაც საერთო ფორმალური თავისებურებებით ხასიათდება და მათს მამოტივირებელ საზრისს რომ მივაგნებთ, ამით ეპოქის ხელოვნების გაგებას ვაღწევთ.“

ხელოვნების ნაწარმოების ხილვისას ადამიანის თავდაპირველი შთაბეჭდილება, შეგრძნება სუბიექტური, ინდივიდუალურია, მხოლოდ გარკვეული დროის „ჭვრეტის“ შემდეგ მისი აღქმა საერთო განზოგადებულ სახით ყალიბდება“.⁹

ისტორიულად ცნობილია, რომ XVIII საუკუნეში ჩამოყალიბებულმა ფილოსოფიურმა მოძღვრებამ, ესთეტიკამ (ხელოვნების, მშენიერების ფორმათა შესახებ) გამიჯნა, გამოყო მაღალი და დაბალი ხელოვნება. ამგვარი დაყოფა პირობითია. დღევანდელ, ადვილად, სწრაფად ცვალებად სრულიად სხვაგვარ სამყაროში, მკვეთრად სუბიექტური, ინდივიდუალური შეხედულებების გარემოში, საკუთარ „მე“-დან მზირალი ადამიანის პოზიციიდან, ალბათ კიდევ უფრო რთულია, განისაზღვროს „ხელოვნების ნამდვილობა.“ არცთუ იოლია იმის განმარტებაც, რატომ არ არის რეალურ, „ნამდვილ“ სახეს მიმსგავსებული, თითქმის ფოტოგრაფიული სიზუსტით შესრულებული ნახატი ხელოვნების ნიმუში და მხოლოდ რამდენიმე მონასმით შექმნილი ნამუშევარი იწვევს მნახველთა აღფრთოვანებას და შედეგების სიაში ეწერება. მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ხელოვნების რაობა, არამედ ის თუ რას წარმოადგენს, როგორ ზემოქმედებს იგი მის აღმქმელზე. ცხადია, ხელოვნების ნაწარმოებად ითვლება უძველესი ადამიანის მიერ სიცოცხლის პირველყოფილი განცდით შესრულებული მხატვრობა, ლეონარდო და ვინჩის განუმეორებელი „მადონა მლეიმეში“ და ენდი უორჰოლის „კოკა კოლას ქილა“-ც კი.

⁸ კაკაბაძე ზ., „ხელოვნების ნაწარმოების გაგების პრობლემა“, თბილისი., 1979.

⁹ Выготский Л. С. Психология искусства, 1968.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაბრიელ ქიქოძე, „ცდისეული ფსიქოლოგის საფუძვლები“, „ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის შრომები“, 1950, ტ. 7.
2. ბუბა ოჩიაური, ვასწავლოთ ხელოვნების შესახებ თუ ვასწავლოთ ხელოვნება ხელოვნების მეშვეობით? გაზეთი „დიალოგი“ 2010.
3. დიმიტრი უზნაძე, შრომები V, 1950.
4. ზურაბ კაკაბაძე, „საუბარი ხელოვნების თემაზე“, თბილისი., 1979.
5. ზურაბ კაკაბაძე, „ხელოვნების ნაწარმოების გაგების პრობლემა“, „საუბარი ხელოვნების თემაზე“ თბილისი., 1979.
6. ოლეგ ალავიძე „სახვითი ხელოვნების სწავლება ახალ საგანმანათლებლო სისტემაში“, სამეცნიერო შრომების კრებული, თბილისი., 2003.
7. გზამკვლევი მასწავლებლისათვის სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნება 2011-2016 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით.
8. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусство 1994 .
9. Выготский Л. С. Психология искусства 1968.
10. МАСТЕРА ИСКУССТВА ОБ ИСКУССТВЕ 1965 .
11. Elke Linda Buchholz, „Art: A Word History“, Abrams, 2007.

სტატიაში გამოყენებულია „ახალი სკოლის“ და „ევროპული სკოლის“ მოსწავლეთა ნაშუქვრები, რისთვისაც მადლობას მოვასწავნებთ სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების მასწავლებლებს: სოფიკო ქებურიას და მარიკა ბოცვაძეს

TOWARDS SOME PROBLEMS OF ART TEACHING

This has been discussed and written about several times. If one should say it with Sir Ernst Hans Josef Gombrich, the sentence is: „Strictly speaking, ‚art‘ does not exist. There are only artists.“ But one should also note the following: in every epoch, art was interpreted differently. For this reason, it is said that each time a work of art is viewed, its perception and reception is by no means easy, and to a large extent involves a subjective factor. It may seem strange, but one art lover may consider the mosaics of Ravenna as a perfect work of art, another may consider the famous painting by Edvard Munch „The Scream“. Thus, it is the giving of form that is paramount - the „how“ and not the „what“ is represented.

Art is one of the possibilities of world view. Art represents the variety of life experiences through the forms of „feelings“.

Art is the area of the formation of world view and world perception, thus it represents the most important factor in the self-confidence of humans, in their versatile development.

Our conception of art is as follows: The aim of art is to give form to beauty in order to give aesthetic pleasure to the viewer. However, art also has a practical, as it is said, utilitarian purpose - it is meant to help man not only to perceive the events of life as concrete facts, but to generalize them and, most importantly, to help man find his rightful place in the world of events and ideas. If this is the case, then it is also worthwhile to think about the place art occupies in our lives. . .

It is by no means easy to grasp the essence of art - the work of art, just like the „exact sciences“, has its rules and laws, which the perceiver must obey without fail. Without appropriating these laws, it is impossible to perceive the work of art completely only on the level of sensation. That is why questions arise in pedagogy during art lessons - what is necessary for the learner to understand the necessity of studying art, and for this purpose, besides the intuitive one, to draw argued and reasonable conclusions.

Let's suppose, just for a moment, that in the context of our considerations we should renounce the aesthetic side of the effect of art (one could also say - we renounce a phenomenon which exists independently of us objectively and is absolutely perfect), then we understand that art is by no means one of the insignificant means of human relations. It can be roughly imagined as follows: a work of art of any genre (theatre, literature, music, poetry or painting) is aimed at its beholder coming into contact with the content, meaning and essence hidden within it, with the history contained within it, and establishing a certain relationship with it. Through this the viewer gains the same artistic sensation as any other sensitive viewer of this work of art - therefore no direct interpersonal relationship is created, but in any case a mental relationship. Art, just like the word that expresses and exchanges people's thoughts or experiences, serves the interpersonal relationships that are the most valuable and possibly the only luxury in people's lives. Only with one essential difference - if a thought is expressed by the word, people exchange their feelings with each other through art.

The aesthetic and moral-emotional effect of different genres of art on the mind, will and sensitivity of people has been since ancient times not only the object of reflection of artists, but also of educators, which is very important for us. Art educators have seen in art tremendous possibilities for education and spiritual development of people.

A work of art often requires human action and unintentionally or purposefully determines the way of life of man. We should not forget that culture always takes into account the experiences of a nation's past, that culture is always inextricably linked to history. This means that the moral, intellectual and spiritual values of man, society, and thus of humanity in general, are lasting.

„Art, which affects both the mind and the feelings of people to the same extent, is an extraordinary teaching tool or teaching aid. The development of the aesthetic feeling becomes the life need of a person for whom the process of perception of the work of art becomes part of everyday life. This process ennobles and enriches the spiritual world of a person. By which criterion should we determine and evaluate whether we have a work of art in front of us? This question has often been the focus of many scientific discussions. It is complicated to clearly determine the “exact characteristics~.

Since ancient times it has been claimed that “art is an imitation of reality, the reflection of real life~, and that the most important artistic value is to reproduce the spiritual, mental and beautiful. The definition in the Encyclopedia reads: “Art in the broadest sense is the representational expression of human creative and imaginative power in a work in which various forms of artistic expression of the real and the invented are combined. The word “art~ is understood as a counter-concept to nature. In this sense, art includes everything that is not of natural origin, i.e. created by man (the author, the artist). According to modern interpretation, the definitions of art include aesthetic criteria, so the term “art~ covers literature, music, dramaturgy, as well as painting, sculpture and architecture~.

The definition of a term, a “formula~ is one side of the problem. The other side is to elaborate the formulation of the essential “unit of measurement~ - “unit of measurement~, according to which it is possible to determine whether we are dealing with a work of art or not. Are the years, the time, the centuries relevant for recognizing a work as a work of art? Or perhaps the works of art can be evaluated by the artistic level (form, content), by elements of visual art: color, light and shadow play, strokes, or other principles of visual art that form the character of the composition (harmonic or dynamic)? Or can the artists be recognized by the perfect technique and mastery of their works? Should one “assess~ an artist in this way? What should be considered first of all to understand a work of art - its content or its form? The external representation? A good knowledge of the visual arts consists of analyzing the work of art and interpreting its meaning or content. The form is determined by the content. “The means of representation is motivated by the inner essence, the content of the represented form~.

It is known from history that the philosophical genre developed in the 18th century - aesthetics - (the teaching about art, about the beauty of forms) - distinguished between lower and higher arts. Of course, such a division is formal. In today's fast-changing, completely different world, it is probably even more difficult to determine the “authenticity of art~, since the subjective assessment, conditioned by one's own “I~ - by the individual views of the person viewing a work of art - is increasingly taking precedence.

How should one explain why a picture, a painting, which resembles real, “genuine~ reality, reflecting it almost with photographic accuracy, is valid for a work of art and why a work created with only a few sparse strokes of the pen triggers the enthusiasm of the viewer and is added to the list of masterpieces.

Our duty and main task, as well as the object of research, must be to explain precisely, on the one hand - what is the essence of art, what should be emphasized in art lessons, but on the other hand - what is art, what effect does it have on the person perceiving it. Of course, we assume that the only objects of art are the paintings created by ancient man through the first - original sensation of life (paintings in the caves of Tassili n’Ajjjer), the incomparable Madonna by Leonardo da Vinci, as well as the Coca Cola bottles by Andy Warhol.

ZUR FRAGE DES KUNSTUNTERRICHTS

Darüber wurde mehrmals gesprochen und geschrieben. Sollte man es mit Sir Ernst Hans Josef Gombrich sagen, so lautet der Satz: „Genau genommen gibt es ‚die Kunst‘ gar nicht. Es gibt nur Künstler.“ Man sollte aber auch Folgendes beachten: in jeder Epoche wurde die Kunst unterschiedlich aufgefasst. Aus diesem Grund heißt es, dass jedes Mal das Betrachten eines Kunstwerkes, seine Wahrnehmung und Rezeption keinesfalls einfach ist und größtenteils einen subjektiven Faktor beinhaltet. Es mag seltsam erscheinen, aber ein Kunstfreund kann für ein vollkommenes Werk die Mosaiken von Ravenna halten, der andere das bekannte Gemälde von Edvard Munch „Der Schrei“. Somit ist also die Formverleihung vorrangig – das „Wie“ und nicht das „Was“ dargestellt ist.

Die Kunst ist eine der Möglichkeiten der Weltauffassung. Die Kunst stellt die Vielfalt der Lebenserfahrungen durch die Formen der „Gefühle“ dar.

Die Kunst ist der Bereich der Herausbildung von Weltauffassung und Weltempfindung, somit stellt sie im Selbstbewusstsein des Menschen, bei seiner vielseitigen Entwicklung den wichtigsten Faktor dar.

Unsere Auffassung der Kunst lautet wie folgt: Das Ziel der Kunst ist dem Schönen die Form zu verleihen, um dadurch dem Zuschauer ästhetischen Genuss zu bereiten. Aber die Kunst hat auch eine praktische, wie man zu sagen pflegt, utilitaristische Bestimmung – sie ist dazu bestimmt, dem Menschen zu helfen die Lebensereignisse nicht nur als konkrete Tatsachen aufzunehmen, sondern sie verallgemeinernd aufzufassen und, das allerwichtigste, dem Menschen zu helfen in der ereignis- und ideenreichen Welt den ihm gebührenden Platz zu finden. Wenn es dem so ist, dann lohnt es sich auch darüber nachzudenken, welchen Platz die Kunst in unserem Leben einnimmt. . .

Das Wesen der Kunst zu erfassen ist keinesfalls einfach – das Kunstwerk besitzt ebenso wie die „exakten Wissenschaften“ - seine Regeln und Gesetze, die der Wahrnehmende unbedingt zu befolgen hat. Ohne sich diese Gesetze anzueignen ist es nur auf der Ebene der Empfindung unmöglich das Kunstwerk vollkommen wahrzunehmen. Deswegen entstehen in der Pädagogik während des Kunstunterrichts Fragen – Was ist erforderlich, damit der Lernende die Notwendigkeit des Kunststudiums einsieht, und zu diesem Zweck, neben der intuitiven auch argumentierte und vernünftige Schlussfolgerungen zieht.

Nehmen wir mal an, nur für einen Augenblick, dass wir im Kontext unserer Überlegungen auf die ästhetische Seite der Wirkung der Kunst verzichten sollten (man könnte auch sagen, - wir verzichten auf eine von uns unabhängig objektiv existierende Erscheinung, die absolut vollkommen ist), dann begreifen wir, dass die Kunst keinesfalls eines der unwesentlichen Mittel menschlicher Beziehungen darstellt. Ungefähr lässt es sich so vorstellen: ein Kunstwerk jeder Gattung (Theater, Literatur, Musik, Poesie oder Malerei) ist darauf abgezielt, dass sein Betrachter mit dem in ihm verborgenen Inhalt, Sinn und Wesen, mit der in ihm enthaltener Geschichte in Berührung kommt und eine gewisse Beziehung dazu aufbaut. Dadurch gewinnt der Betrachter die gleiche künstlerische Empfindung, wie jeder andere gefühlsame Betrachter dieses Kunstwerkes – daher entsteht keine unmittelbare zwischenmenschliche Beziehung, dafür aber auf jeden Fall eine gedankliche Beziehung. Die

Kunst, genauso wie das Wort, das die Gedanken oder Erfahrungen der Menschen ausdrückt und diese austauscht, dient den zwischenmenschlichen Beziehungen, die das Wertvollste und womöglich den einzigen Luxus im Leben der Menschen darstellen. Lediglich mit einem wesentlichen Unterschied – wenn durch das Wort ein Gedanke ausgedrückt wird, so tauschen mittels der Kunst die Menschen ihre Gefühle untereinander aus.

Die ästhetische und moralisch-seelische Wirkung verschiedener Gattungen der Kunst auf den Geist, Willen und Empfindsamkeit der Menschen ist seit uralten Zeiten nicht nur der Überlegungsgegenstand der Künstler gewesen, sondern auch der Pädagogen, was für uns höchst wichtig ist. Die Kunstpädagogen haben in der Kunst gewaltige Möglichkeiten zur Erziehung und geistigen Entwicklung der Menschen gesehen.

Ein Kunstwerk bedingt des Öfteren ein Handeln des Menschen und unabsichtlich oder zielgerichtet die Lebensweise des Menschen bestimmt. Wir sollten nicht vergessen, dass die Kultur stets die Erfahrungen der Vergangenheit einer Nation berücksichtigt, dass die Kultur stets unabdingbar mit der Geschichte verbunden ist. Das bedeutet, dass die moralischen, intellektuellen und geistigen Werte des Menschen, der Gesellschaft, und somit generell der Menschheit anhaltend/beständig sind.

„Die Kunst, die im gleichen Maße sowohl auf den Geist, als auch auf die Gefühle der Menschen einwirkt, ist ein außerordentliches Lehr-Mittel bzw. Unterrichtsmittel.“

Die Entwicklung des ästhetischen Gefühls wird zum Lebensbedürfnis einer Person, für die der Wahrnehmungsprozess des Kunstwerkes zum Teil des Alltags wird. Dieser Prozess veredelt und bereichert die geistige Welt des Menschen.

Durch welches Kriterium sollte man feststellen und bewerten, ob wir vor uns ein Kunstwerk haben? Diese Frage stand des Öfteren im Mittelpunkt vieler wissenschaftlichen Diskussionen. Es ist kompliziert die „exakten Kennzeichen“ deutlich zu bestimmen.

Seit alters her wird behauptet, dass „die Kunst ein Nachahmen der Wirklichkeit, die Widerspiegelung des realen Lebens“ ist, und dass der wichtigste künstlerische Wert darin besteht, das Geistige, Seelische und Schöne zu wiedergeben. Die Definition in der Enzyklopädie lautet: „Die Kunst im weitesten Sinne ist der gegenständliche Ausdruck der menschlichen schöpferischen und Vorstellungskraft in einem Werk, in dem verschiedene Formen des künstlerischen Ausdrucks vom Wirklichen und Erfundenen verbunden sind. Das Wort „Kunst“ wird begriffen als ein Gegenbegriff zur Natur. In diesem Sinne gehört zur Kunst Alles, was nicht natürlichen Ursprungs ist, d. h. vom Menschen (dem Autor, dem Künstler) geschaffen wird. Nach der modernen Interpretation, umfassen die Definitionen der Kunst die ästhetischen Kriterien, auf diese Weise betrifft der Begriff „Kunst“ sowohl Literatur, Musik, Dramaturgie, als auch Malerei, Bildhauerei und Baukunst“.

Die Definition eines Begriffes, einer „Formel“ ist eine Seite des Problems. Die andere Seite ist die Formulierung der wesentlichen „Maß-Einheit“ – „Einheit des Messens“ auszuarbeiten, laut der man feststellen kann, ob wir mit einem Kunstwerk zu tun haben oder auch nicht. Sind die Jahre, die Zeit, Jahrhunderte dafür relevant, um ein Werk als Kunstwerk anzuerkennen? Oder vielleicht lassen sich die Kunstwerke durch das künstlerische Niveau (Form, Inhalt), durch Elemente der bildenden Kunst: Farbe, Licht und Schattenspiel, Striche, oder andere Prinzipien der bildenden Kunst, die den Charakter der Komposition (harmonischen oder dynamischen) bilden, bewerten? Oder lassen sich die Künstler durch die vollkommene Technik und Meisterschaft ausgeführten Werke erkennen? Sollte man

einen Künstler auf diese Weise „einschätzen“? Was sollte man in erster Linie beachten um ein Kunstwerk zu verstehen – auf den Inhalt oder auf die Form? Die äußere Darstellung? Die guten Kenntnisse der bildenden Kunst bestehen ja darin, dass man das Kunstwerk analysiert und dessen Bedeutung bzw. Inhalt deutet, interpretiert. Die Form wird ja durch den Inhalt bedingt. „Das Darstellungs-Mittel ist durch das innere Wesen, den Inhalt der dargestellten Form motiviert“.

Aus der Geschichte ist es bekannt, dass die im 18.Jh. entwickelte philosophische Gattung – Ästhetik – (die Lehre über die Kunst, über die Schönheit der Formen) – niedere und höhere Künste unterschieden hat. Selbstverständlich ist eine solche Gliederung formell. In der heutigen, sich schnell verändernden, völlig anderen Welt, ist es wahrscheinlich noch viel schwieriger die „Echtheit der Kunst“ zu bestimmen, da die subjektive Einschätzung, bedingt durch das eigene „Ich“ – durch die individuellen Ansichten des Menschen, der ein Kunstwerk betrachtet, immer mehr den Vorrang erhält.

Wie sollte man erklären, warum ein Bild, ein Gemälde, das der realen, „echten“ Wirklichkeit gleicht, diese fast mit fotografischer Genauigkeit widerspiegelt, für ein Kunstwerk gilt und warum ein nur mit einigen spärlichen Strichen entstandenes Werk die Begeisterung der Betrachter auslöst und auf die Liste der Meisterwerke eingetragen wird.

Unsere Pflicht und Hauptaufgabe, sowie der Forschungsgegenstand ist gerade zu erklären, einerseits - was das Wesen der Kunst darstellt, welche Schwerpunkte beim Kunstunterricht hervorgehoben werden sollen, andererseits aber auch – was ist die Kunst, welche Wirkung hat sie auf den sie wahrnehmenden Menschen. Natürlich gehen wir davon aus, dass als Kunstgegenstand nur der gilt, der vom uralten Menschen mittels der ersten - ursprünglichen Empfindung des Lebens erschaffene Malerei (die Felsmalerei im Tassili n'Ajjer), die unvergleichliche Madonna von Leonardo da Vinci, ebenso wie die Coca Cola Flaschen von Andy Warhol.

70. ნიკა ენუქიძე 7 წ.
„მამალი“

71. რუსკა მუმლაძე 7 წ. „გოგონა“

72. ნინა ყიფიანი 5 წ. „არწივი“

73. ნინა ყიფიანი 5 წ.
„სახეღარი“

74. ლევან ყურაშვილი 15 წ.
„პოპარტი“

75. საბა მოსეშვილი 10 წ. „პეიზაჟი“

76. მარიამ ზვიადაძე 12 წ. „პეიზაჟი“

